

Landbouw en ontwikkeling

door ir. G.J.M. Braks

Voor een structurele oplossing van de wereldvoedselproblematiek dient de produktie van basisvoedsel in de ontwikkelingslanden zelf te worden vergroot. Het landbouwbeleid van de geïndustrialiseerde landen kan dit sterk beïnvloeden. Daarom moet de EG zich mede-verantwoordelijk voelen voor de verbetering van het internationale handelsklimaat.

Ir. G.J.M. Braks (1933) is minister van Landbouw en Visserij.

Inleiding

In de discussie over het Nederlandse ontwikkelingsamenwerkingsbeleid verdient de betekenis van het instrument van agrarische ontwikkeling voor de economische groei en ontwikkeling van vrijwel alle ontwikkelingslanden bijzondere aandacht. Dit artikel gaat nader in op de ontwikkelingen van de landbouwproblematiek op mondiaal niveau, alsmede op de relatie tussen landbouwontwikkeling en ontwikkelingssamenwerking. Daarbij is tevens aandacht voor de factoren die van grote invloed zijn geweest en nog zijn op de ontwikkeling van de Nederlandse landbouw.

Wereldwijd is bijna de helft van de werkende bevolking direct betrokken bij de landbouw. Agrarische ontwikkeling is de motor bij uitstek voor het ontwikkelingsproces van de Derde Wereld. Internationale ontwikkelingen zijn van grote invloed op dit proces. Met name de Europese Gemeenschap speelt hierin een grote rol. Een belangrijk deel van het beleid ten aanzien van de handelsrelaties met de ontwikkelingslanden wordt door de

Europese Gemeenschap bepaald. De handelsbetrekkingen tussen de Europese Gemeenschap en de ontwikkelingslanden zijn altijd belangrijk geweest en de ontwikkelingen in de Europese landbouwpolitiek zijn van grote betekenis voor het functioneren van de landbouwsector in de Derde Wereld. In het hierna volgende zullen ook deze facetten belicht worden.

Met betrekking tot de effecten van het Europees landbouwbeleid op de ontwikkelingslanden kan men niet voorbij gaan aan de opmerkingen die hierover gemaakt zijn in het onlangs verschenen rapport 'Wereldeconomie en Ontwikkeling' van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA. Als christendemocratische bijdrage aan het denken over ontwikkelingssamenwerking is dit rapport alleszins de moeite waard. Toch is de geventileerde kritiek in dit rapport op het Europees landbouwbeleid en de effecten van dat beleid op de ontwikkelingslanden naar mijn oordeel niet geheel terecht. Een nadere nuancering is dan ook op zijn plaats.

Internationale landbouwsituatie

De contrasten tussen de verschillende werelddelen, maar ook daarbinnen, op het gebied van de landbouwontwikkeling zijn te groot om te spreken over een 'wereldlandbouw'. Gemeten naar hun landbouwproductie, hun deelname aan het internationale handelsverkeer in agrarische producten en hun voedselconsumptie verschillen de landen sterk. De industrielanden, waar het aandeel van de landbouwproductie in het nationale product meestal minder is dan 15%, vertegenwoordigen meer dan de helft van de wereldlandbouwproductie. De twaalf grootste ontwikkelingslanden voegen daar nog eens bijna 30% aan toe. De overige 140 landen, met name in de Derde Wereld, representeren dus maar nauwelijks 20% van de wereldlandbouwproductie.

Het is juist deze laatste categorie landen, waar verreweg het grootste deel van de beroepsbevolking – in de meeste gevallen zelfs boven de 50% – werkzaam is in de landbouw. Omgekeerd geldt voor de meeste geïndustrialiseerde landen – zowel Oost als West – dat slechts een bescheiden percentage van de beroepsbevolking werkzaam is in de agrarische sector. In deze landen is er vanaf 1960 sprake geweest van een snelle afname van de agrarische beroepsbevolking tot momenteel nog maar nauwelijks 10%.

Afgezien van al diegenen, die in de toelevering, verwerking, afzet, dienstverlening en handel ten behoeve van de agrarische sector hun bestaan vinden, is in Nederland dit aandeel slechts 6%.

Zoals reeds opgemerkt, wordt wereldwijd bijna de helft van de werkende bevolking gerekend tot de agrarische bevolking. Het totale aandeel van deze grote agrarische bevolkingsgroep in het wereldinkomen is echter gering: het is gedaald van 13% in 1960 tot nog maar 9% in 1980. Wij komen hier op het complexe vraagstuk van de inkomensverdeling. Wereldwijd verdient de gemiddelde boer veel minder dan de gemiddelde niet-boer.

Het voorafgaande zou men tot de kern van

het ontwikkelingsvraagstuk kunnen rekenen. Naarmate landen meer afhankelijk zijn van de landbouw voor hun werkgelegenheid en hun inkomen zijn ze ook armer. En naarmate ze armer zijn, hebben ze minder middelen om aan die armoede te ontkomen.

Ontwikkeling Nederlandse landbouw

Alvorens in te gaan op de positie van de landbouw in de Derde Wereld is het verstandig eerst kort weer te geven hoe wij het hoge niveau – zowel kwalitatief als kwantitatief – in de Nederlandse landbouw hebben kunnen bereiken. De agrarische sector is nauw verweven met de rest van de economie en ondergaat evenals andere bedrijfstakken in onze volkshuishouding de invloeden van nationale en internationale economische ontwikkelingen. Vooral de na-oorlogse welvaartsontwikkeling heeft grote veranderingen voor de land- en tuinbouw met zich meegebracht.

In de vorige eeuw waren landbouw en platteland in Nederland en in vele andere landen synoniem met armoede. Het zijn vier factoren geweest die sinds de landbouwcrisis in de vorige eeuw een grote rol hebben gespeeld in de Nederlandse landbouwontwikkeling.

Het basisinstrumentarium in het Nederlandse landbouwbeleid is gestoeld op de overdracht van kennis, onderzoeksresultaten en informatie over nieuwe technologieën op boeren en tuinders; de instrumenten van het landbouwonderwijs, -onderzoek en -voorlichting.

Een nauwe onderlinge afstemming van deze activiteiten is goed mogelijk gebleken, mede omdat deze drie terreinen behoren tot de beleidsverantwoordelijkheid van één minister. Deze goede afstemming is dan ook bepalend geweest voor de effectiviteit van dit instrumentarium. De samenhangende ontwikkeling van onderwijs, voorlichting en onderzoek sinds de landbouwcrisis, nu 100 jaar geleden, is van grote betekenis geweest voor de ontwikkeling van de Nederlandse land- en tuinbouw. Het heeft bepaald in welke mate we erin geslaagd zijn kennis,

onderzoekresultaten en nieuwe technologieën over te dragen op een zo groot mogelijk aantal agrariërs.

Een tweede belangrijke factor betreft het voorwaardenscheppend beleid van de overheid. Denk hierbij in het bijzonder aan het voortdurend werken aan een goede infrastructuur en aan de toenemende zorg voor de kwaliteit van het productieproces en produkt. Ook vandaag de dag vragen deze aspecten volop de aandacht. De voedselkwaliteit, de kwaliteit van de productiefactor grond en het natuurlijk leefmilieu treden daarbij steeds meer op de voorgrond.

Op de derde plaats moeten de vele ontwikkelingen binnen de agrarische sector genoemd worden; ontwikkelingen waar de overheidsinbreng minder centraal staat zoals de technologische ontwikkeling in het algemeen en de mechanisatie, informatica en biotechnologie in het bijzonder. Speciaal geldt dat voor de op eigen initiatief van de boeren gevormde hechte organisaties zoals de coöperaties, de landbouwbanken, de opzet van de stands-organisaties, van marketingorganisaties en distributiesystemen, zoals veilingen. Ook de organisatie van aanvoer van de benodigde grondstoffen en de afzet van eindproducten op buitenlandse en binnenlandse markten zijn vormen van samenwerking op uiteenlopend gebied die niet mogen worden onderschat. Het is opmerkelijk genoeg dat alleen daar, waar zulke organisaties zijn ontstaan, zich een ontwikkeling van betekenis heeft voorgedaan.

» Alleen waar boeren zélf hechte organisaties hebben gevormd, heeft zich een ontwikkeling van betekenis voorgedaan. »

Als vierde factor van belang geldt het markt- en prijsbeleid als essentieel beleidsinstrument, onder welks invloed verschillende ontwikkelingen binnen de landbouw tot stand zijn gekomen. In de EG is door de inzet van dit instrument – naast de structuurpolitiek – met succes gewerkt aan de verhoging van de produktiviteit van de landbouw, waardoor de agrarische inkomens konden stijgen. Ons land en andere industrielanden waren in het algemeen welvarend genoeg om hun boeren een steuntje in de rug te geven.

Landbouw in ontwikkelingslanden

De hiervoor geschetste factoren zijn van grote invloed geweest op de ontwikkeling van de inkomens van de agrarische bevolking. In Nederland zijn we met dit beleid in staat geweest het inkomen van de agrarische bevolking gemiddeld dichter in de buurt te brengen van de gemiddelde inkomens buiten de landbouw. Hetzelfde zien we in de overige westerse industrielanden, maar ook in de landen van het Oostblok. Al zijn niet altijd dezelfde instrumenten gebruikt.

In vele ontwikkelingslanden neemt men de tegengestelde ontwikkeling waar. Voor een deel heeft dit te maken met historische en klimatologische omstandigheden. Voor een ander deel is het evenwel het gevolg van het beleid in die landen, dat naar mijn mening onvoldoende prioriteit aan landbouw- en plattelandsontwikkeling toekent. Het CDA-programma 'Uitzicht' geeft binnen de ontwikkelingssamenwerking terecht duidelijk voorrang aan plattelandsontwikkeling. De zorg voor de stedelijke (ontwikkeling en) bevolking heeft vaak om op zich begrijpelijke politieke redenen te veel voorrang gekregen. In grote delen van de Derde Wereld, in het bijzonder in Afrika, is de landbouwsector nog steeds te zwak om op een adequate wijze te voorzien in de voedselbehoefte. Dat een aantal landen in de Sahel-regio voorts te kampen heeft met een welhaast structurele droogte, maakt de ernst van de situatie alleen maar groter. Het vraagstuk van de achterblijvende voedselvoorziening in de ontwikkelingslanden zal, vooral in landen met

een grote bevolkingstoename, in de toekomst nijpender worden. De wereldvoedselproblematiek kan alleen dichterbij komen, wanneer nog meer dan op dit moment wordt erkend dat eerst en vooral gestreefd dient te worden naar vergroting van de productie van basisvoedsel in de ontwikkelingslanden zelf.

Bij het zoeken naar mogelijkheden om een ontwikkeling in deze richting op gang te brengen, is het goed te kijken naar de factoren die hebben bijgedragen aan de ontwikkeling van de westerse landbouw. Naar mijn oordeel zal ter versterking van de landbouwstructuur in de meeste ontwikkelingslanden eenzelfde basis gelegd moeten worden, als de afgelopen decennia in ons land is geschied. Dit betekent overigens geen kopie. De omstandigheden zijn daarvoor in de wereld te verschillend. De volgende elementen zullen hierbij een rol spelen:

- onderzoek, voorlichting en onderwijs
- verbetering infrastructuur en cultuurtechnische omstandigheden
- institutionele en organisatorische versterking
- verbetering van het landbouwkredietwezen
- marktordening.

Het is niet aan ons het beleid in de Derde Wereldlanden te bepalen. Een landbouwbeleid ontwikkelen en daaraan verder gestalte geven, kunnen deze landen alleen zelf. De geïndustrialiseerde landen zijn hen daarin voorgegaan; zij kunnen de ontwikkelingslanden wel assisteren. Vanuit de industrielanden wordt hiertoe, zowel in bilaterale als multilaterale samenwerking – ik noem de Wereldbank en de FAO – reeds lang aangedrongen.

Met gebruikmaking van sommige van de genoemde instrumenten heeft een aantal ontwikkelingslanden kans gezien de negatieve ontwikkeling in hun land te keren. Dit geldt met name voor een aantal Aziatische landen en met name India en China.

Waar deze landen nog niet eens zo lang geleden afhankelijk waren van voedselhulp,

zijn zij nu in staat voedselreserves te produceren, die jaren met slechte oogsten kunnen overbruggen. Zo heeft India ervaren, dat grote afhankelijkheid van ingevoerd graan gevaaren oplevert, omdat een grote invoerbehoefte leidt tot prijsstijging op de wereldmarkt. Inmiddels kan India graan exporteren. Ook China maakt maar beperkt gebruik van de wereldmarkt om al te grote prijsschokken te voorkomen. Dit betekent zeker niet, dat in deze landen alle problemen zijn opgelost. Bijvoorbeeld de verdeling van het voedsel en de beschikbaarheid hiervan voor de armste groepen van de bevolking. Denk ook aan de enorme groei van de bevolking die in de komende decennia zal optreden.

Zonder versterking van het landbouwbeleid ter plaatse – ook het CDA-programma 'Uitzicht' spreekt zich uit voor verbetering van het lokale landbouwbeleid – mag men niet optimistisch zijn over de toekomst van ontwikkelingslanden. Het opstellen van beleidsprogramma's voor de middellange termijn is daarom nuttig en nodig. Waar het om gaat is dat deze programma's zich richten op een zodanige aanpassing van het economisch beleid dat de eigen landbouwproductie een betere kans wordt gegeven. Dat kan door een zekere bescherming ten opzichte van de grillige bewegingen op de wereldmarkt op te bouwen. Enerzijds zal daarbij voorkomen moeten worden dat te hoge binnenlandse prijzen de consumptie afremmen. Anderzijds dient ervoor te worden gewaakt dat door te lage binnenlandse prijzen, bijvoorbeeld als indirect gevolg van dumping van overschotten of foutieve voedselhulp, de eigen producenten afhaken. Het moge duidelijk zijn dat de prijsontwikkeling op de wereldmarkt in dit verband van belang is. Verderop in dit artikel wordt hier nader op ingegaan.

Relatie met Europees landbouwbeleid

Het voorafgaande ging vooral over de eigen verantwoordelijkheid van de ontwikkelingslanden. De landbouwontwikkeling in de Derde Wereld staat echter niet op zichzelf. Zij ondervindt de invloed van wat elders in de

wereld gebeurt. De moeilijke economische periode die we in de afgelopen jaren hebben gehad, heeft een grote weerslag gehad. De wereldhandel stagneerde en daarmee ook de wereldhandel in landbouwproducten. Bij een voortdurend stijgende productie nam als gevolg van de recessie en ook het streven de schulden af te betalen de koopkrachtige vraag af. Deze recessie heeft vooral de ontwikkelingslanden erg hard getroffen: hun ontwikkeling is er bijna door tot stilstand gekomen. In een aantal gevallen is de situatie erop achteruitgegaan.

De grote vraag, die al vele jaren gesteld wordt met betrekking tot het internationale landbouwbeleid, betreft vooral de mate waarin het beleid van de industrielanden bijdraagt, danwel afbreuk doet aan het uitbannen van de honger en ondervoeding en het vergroten van de voedselveiligheid voor mensen en landen. Een antwoord op deze vraag is niet zo eenvoudig en zeker ook niet eenduidig te geven.

Het in het begin van dit artikel genoemde rapport 'Wereldeconomie en Ontwikkeling' van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA doet over de effecten van het EG-landbouwbeleid een nogal stellige uitspraak die nadere nuancering behoeft.¹⁾

Letterlijk staat er: 'Het EG-landbouwbeleid, dat nu onder meer gekenmerkt wordt door het dumpen van overschotten tegen afbraakprijzen op de wereldmarkt, is in samenhang met het landbouwbeleid van andere geïndustrialiseerde landen een barrière voor de agrarische ontwikkeling van de Derde Wereld. De isolatie van de EG-landbouw ten aanzien van de internationale markten moet worden verhinderd'.

Het is van belang, dat met de nodige zorgvuldigheid wordt nagegaan wat de gevolgen zijn van het landbouwbeleid van de geïndustrialiseerde landen en in dit kader van de Europese Gemeenschap voor de mogelijkheden van de Derde Wereld om de eigen problemen op te lossen.

De landbouw voorziet in de meest elementaire en permanente behoefte van de mens: voedsel. Landbouw en voedselvoorziening

zijn in de meeste landen dan ook bestuurlijk met elkaar verbonden. Een belangrijke doelstelling van iedere landbouwpolitiek is het veilig stellen van de voedselvoorziening. De landbouwproductie is afhankelijk van de gronden van de natuur. Vraag en aanbod zijn daarom zelden met elkaar in evenwicht, hetgeen resulteert in overschotten of tekorten. Dit leidt tot (soms hevige) prijsfluctuaties, die grote gevolgen voor producent en consument kunnen hebben. Daarom bestaat er bij de overheden de neiging in te grijpen in de landbouw door middel van marktondersteuning of verbetering van de produktiestructuur. Dit overheidsingrijpen richt zich op veiligstelling van de voedselvoorziening tegen redelijke prijzen voor de consument en op het creëren van zodanige voorwaarden dat de agrarische producenten lonend kunnen produceren.

Aan de ene kant is een belangrijk gegeven in dit kader, dat Europa voor de belangrijkste voedselproducten ten minste zelfvoorzienend is geworden. Zelfs bij tegenvallende oogsten. Dat heeft ertoe geleid dat geen zuigende werking vanuit de EG met z'n 321 miljoen koopkrachtige consumenten uitgaat naar de wereldmarkt. Men kan zich voorstellen hoe funest het voor de wereldvoedselvoorziening zou zijn, indien de EG bij tijd en wijle voor de veiligstelling van de eigen voedselvoorziening tot net zulke omvangrijke aankopen zou moeten overgaan als bijvoorbeeld de Sovjet-Unie heeft gedaan.

Een andere kant van de medaille is echter dat de EG inmiddels voor een aantal landbouwproducten exporteur is geworden. In de meeste gevallen gaat het om gesubsidieerde afzet, omdat het hoge prijsniveau binnen de Gemeenschap ongesubsidieerde afzet welhaast onmogelijk maakt. Als gevolg hiervan is er een verhevigde concurrentie op de wereldmarkt voor landbouwproducten; een concurrentie die overigens al was verscherpt door de daling van de dollar, de teruglopende vraag in OPEC-landen als ge-

1) Zie pag. 82 van voornoemd rapport.

volg van verminderde olie-inkomsten en de schuldenlast van veel ontwikkelingslanden. Niet alleen draagt gesubsidieerde afzet van landbouwoverschotten bij tot verhevigde concurrentie op de wereldmarkt, waardoor de prijzen van die produkten onder druk komen te staan, maar het kan tevens leiden tot destabilisatie van de internationale handel in die produkten. Elk (landbouw)produkt kent overigens z'n eigen (wereld)markt met zeer specifieke kenmerken. De betekenis van de wereldmarkt voor de aan het wereldhandelsverkeer deelnemende landen varieert van land tot land en van produkt tot produkt.

Zo is de wereldmarkt voor tarwe voor een beperkt aantal ontwikkelde landen van belang voor hun export, maar voor een veel groter aantal ontwikkelingslanden van levensbelang voor de import ten behoeve van de voedselvoorziening. In dit verband is het van belang dat in de Gemeenschap, zeker voor de korte termijn, meer graan geproduceerd wordt dan geconsumeerd.

Het EG-graanbeleid dient wel te passen in een ontwikkelingsbeleid en niet te ontaarden in dumping met enorme exportsubsidies. De afspraken die onlangs tijdens de landbouw-prijsonderhandelingen nog eens duidelijk zijn bevestigd over de produktiebeheersing, zijn dan ook van grote betekenis. Een meer marktgerichte aanpak zal moeten leiden tot een betere afstemming van vraag en aanbod in de Gemeenschap.

Voor de zuivelprodukten bestaan er geen grote bezwaren tegen export vanuit de EG. Er bestaat buiten de Gemeenschap wel degelijk ook een koopkrachtige vraag naar onze zuivelprodukten. Ook in deze sector zal de produktie van overschotten teruggedrongen moeten worden door een meer marktconform beleid.

Voor een aantal produkten is de wereldmarkt een restmarkt. Een goed voorbeeld is de suikermarkt. Wanneer zo'n markt onder druk staat kan een betrekkelijk kleine, additioneel op de markt gebrachte hoeveelheid de prijzen aanmerkelijk doen dalen.

De overproduktie, mede veroorzaakt door

de Europese Gemeenschap, houdt de wereldmarktprijs bijna structureel laag. Deze situatie is daarom zo ernstig, omdat veel ontwikkelingslanden producent én exporteur van suiker zijn. Een structureel slechte prijs van suiker op de wereldmarkt is voor deze landen een groot probleem. Aan deze ongewenste situatie dient naar mijn overtuiging een eind te komen. Het is verheugend dat de EEG in 1984 is toegetreden tot de Internationale Suikerovereenkomst. Hopenlijk zal naast deze *administratieve* overeenkomst in de toekomst ook een *economische* overeenkomst tot stand komen, waarbij de EEG zal toetreden.

Het behoeft geen betoog dat elk land, dat aan het wereldhandelsverkeer deelneemt – hetzij als importeur of als exporteur – een evenredig deel van de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het wereldmarktgebeuren op zich zal moeten nemen.

Nederland – als belangrijkste im- en exporteur van landbouwprodukten – maakt deel uit van de EG, de grootste importeur en op één na grootste exporteur van agrarische produkten in de wereld. Als grootste 'handelaar' in landbouwprodukten ter wereld heeft de Gemeenschap dan ook het grootste belang bij het goed functioneren van die wereldlandbouwmarkt en zal zich dienovereenkomstig medeverantwoordelijk moeten tonen voor dat wereldmarktgebeuren. Zulks in het belang van alle aan het wereldhandelsverkeer deelnemende landen, de ontwikkelingslanden daaronder begrepen.

Medeverantwoordelijkheid aan de dag leggen ten aanzien van het wereldhandelsgebeuren houdt voor alles in het zich houden aan de regels door de deelnemers aan het wereldhandelsverkeer. Die regels zijn voor een belangrijk deel neergelegd in de 'General Agreement on Tariffs and Trade' (GATT) en gelden, behoudens enkele (onvermijdelijke) uitzonderingen, ook voor de handel in landbouwprodukten.

Als belangrijke partner in het wereldhandelsverkeer ligt het voor de hand dat de Europese Gemeenschap deelneemt aan de nieuwe GATT-onderhandelingsronde en daarbij op

constructieve wijze een bijdrage zal leveren aan de verbetering van het internationale handelsklimaat.

Zoals gezegd heeft elk landbouwprodukt dat in het wereldhandelsverkeer terecht komt, zijn eigen specifieke markt. Als noodzakelijk complement op de algemene regels, die in de GATT zijn of worden overeengekomen, dragen bijzondere afspraken of regelingen per produkt in het kader van internationale goederenovereenkomsten, bij tot het stabiliseren van de wereldlandbouwmarkten en daarmee tot de groei van de wereldhandel in landbouwprodukten.

De huidige situatie dwingt ons tot bezinning en tot aanpassing in het EG-landbouwbeleid. Bezinning niet alleen bij de Europese Gemeenschap maar evenzeer bij de andere grote agrarische handelsblokken zoals de V.S.

De veranderingen in het EG-landbouwbeleid, die uit deze overwegingen voortkomen, zullen geen radicale veranderingen zijn. Daarvoor is het landbouwbeleid te complex en moet rekening worden gehouden met te veel, soms onderling strijdige belangen. In Europa zal politiek en maatschappelijk niet zonder meer worden aanvaard, dat de doelstellingen van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid in het geding komen. De vraag is dan hoe, met behoud van zulke doelstellingen, de instrumenten zodanig kunnen worden aangepast, dat internationale marktverstoringen zoveel mogelijk worden voorkomen en wordt bijgedragen aan marktstabilisatie. Dat vergt het afwegen van het belang van eigen agrarische producenten en dat van hun collega's in de Derde Wereld.

Gelukkig is er reeds meer dan in het verleden sprake van beleidsombuigingen in het Europese landbouwbeleid. Het inmiddels ingezette meer marktgericht Europees landbouwbeleid zal moeten worden voortgezet. Ook het CDA-rapport 'Wereldeconomie en Ontwikkeling' bepleit, daar waar gesproken wordt over de gerechtvaardigde belangen van de ontwikkelingslanden, de EG-landbouw meer te confronteren met de werking van de internationale marktmechanismen.²⁾

De uitkomst van het aanpassingsproces waarin het gemeenschappelijk landbouwbeleid zich bevindt, is van grote betekenis voor de relatie tussen Europa en de ontwikkelingslanden. Indien Europa het niet eens wordt over de toekomst van de gemeenschappelijke landbouwpolitiek en de lidstaten steeds meer een nationaal landbouwbeleid zouden gaan voeren dan betekent dit tegelijkertijd dat hiermee protectionistische

’ Het gemeenschappelijk landbouwbeleid van de EG is van groot belang voor de ontwikkelingslanden. ’

tendenzen bevestigd worden. Daarom is het behoud van het gemeenschappelijk landbouwbeleid van groot belang voor de ontwikkelingslanden.

De relatie tussen de Gemeenschap en de ontwikkelingslanden mag zeker niet te negatief worden afgeschilderd. Wij – als Gemeenschap – zijn hun grootste handelspartner. De Gemeenschap was de eerste, die het Algemeen Preferentieel Systeem (APS) introduceerde; in het kader daarvan zijn veel invoerrechten verlaagd. De Gemeenschap heeft met de ACP-landen (landen uit Afrika, het Caraïbische gebied en de Pacific) in het kader van de Lomé-overeenkomst speciale relaties. Deze komen erop neer dat deze landen een aantal produkten eenvoudiger op de EG-markt kunnen afzetten.

2) Zie pag. 77 van voornoemd rapport.

Slot

Voor de oplossing van de armoede en de honger in de wereld is het eerst en vooral nodig, dat men zich er van bewust wordt, dat deze alleen gevonden kan worden door in de Derde Wereld zelf de agrarische sector te ontwikkelen in de richting van meer voedselproductie voor de eigen bevolking. Wij kunnen, gezien de ervaring met het tot ontwikkeling brengen van een agrarische productiestructuur, een belangrijke rol spelen bij de overbrenging van kennis en ervaring en bij de verbetering van de agrarische infrastructuur in de ontwikkelingslanden.

Geldoverdracht kan door investeringen die ontwikkelingshulpprogramma's reeds hebben gedaan en nog doen, hieraan ook een belangrijke bijdrage leveren. Denk hierbij aan investeringen in onder meer land- en waterontwikkeling, agrarisch onderzoek, landbouwconsultancy, landhervorming en agrarische kredietsystemen.

Zonder kennisoverdracht is deze geldoverdracht echter vrijwel zinloos. Waar het om gaat is dat versterking van het ontwikkelingsproces leidt tot het door ontwikkelingslanden verwerven van de capaciteit zelfstandig een evenwichtig beleid te formuleren, uit

te voeren en in stand te houden. Tegen die achtergrond kan er sprake zijn van een optimale overdracht aan ontwikkelingslanden van middelen in de vorm van financiële hulp, investeringskredieten, technologie, kennis en organisatorisch vermogen, zoals in het CDA-programm 'Uitzicht' bepleit.

Onze agrarische sector – zowel het bedrijfsleven als de overheid en de adviesinstellingen – heeft in het verleden getoond tot ongeëvenaarde inspanningen te kunnen komen. De opmerking, dat de agrarische sector de bereidheid heeft deze verantwoordelijkheid ook ten aanzien van de Derde Wereld te dragen, is haast overbodig. Deze sector heeft al belangrijke bijdragen geleverd. Het Nederlandse ontwikkelingsbeleid, waarin de plattelandsontwikkeling reeds een hoge prioriteit heeft, kan optimaal gebruik maken van ons unieke potentieel aan agrarische kennis en ervaring.

